

**FRANKOFON
TÜRKLER
FRANSIZ
POLİTİKASININ
ETKİLERİ
HAKKINDA**

**GÖRÜŞ
BİLDİRİYOR**

FRANKOFON TÜRKLER FRANSIZ POLİTİKASININ
ETKİLERİ HAKKINDA GÖRÜŞ BİLDİRİYOR

**Frankofon Türkler Fransız Politikasının
Etkileri Hakkında Görüş Bildiriyor**

1. Baskı, Eylül 2008, İstanbul

Araştırmacı
Nicole Pope

Konsept ve yayıma hazırlayan
Hakan Altınay, Gökçe Tüylüoğlu, Nafiz Güder

Çeviri
Eurohorizons Danışmanlık

Grafik tasarım
Burcu Kayalar

© 2008, Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği

Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği

Cevdetpaşa Caddesi, Mercan Apartmanı
No: 85, D: 11, Bebek 34342 İstanbul Türkiye
Telefon: 0212 287 99 86 Faks: 0212 287 99 86
www.aciktoplumenstitusu.org.tr

FRANKOFON TÜRKLER
FRANSIZ POLİTİKASININ
ETKİLERİ HAKKINDA
GÖRÜŞ BİLDİRİYOR

İÇİNDEKİLER

Önsöz	6
Giriş	8
Frankofon Türkler Fransız politikasının etkileri hakkında görüş bildiriyor	
Uzun bir ortak hikâye	11
Önemli ticarî riskler	15
Kültürcü yaklaşıma duyulan alerji	18
Tipik bir Fransız sorunu	26
Miyop bir strateji	30
Çok sesli bir Fransa	36
Hasarları onarmak	38
Rapor Üzerine Dr. Dorothée Schmid'in Yorumu	42

ÖNSÖZ

Açık Toplum Enstitüsü - Türkiye olarak Avrupa Birliği üyeliğine büyük önem veriyoruz çünkü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yaklaştıkça daha açık bir topluma dönüştüğüne inanıyoruz. Bunun yanı sıra, Türkiye'yi kabul etmeye hazırlanan bir AB'nin, kendi içindeki açık toplum değerlerinin güçleneceğini de düşünüyoruz. En az bunun kadar önemli olan diğer bir konu ise, Türkiye üye olduğunda, yeni AB'nin, açık toplum değerleri açısından dünyanın geri kalanına ilham verme konusunda çok daha güçlü bir konuma gelecek olması.

2008 Türkiye'si henüz AB üyeliğine hazır değil. Gerçekleştirilmesi gereken çok sayıda önemli siyasî ve sosyal reform var. Bununla birlikte, 2002-2004 döneminde, Türk toplumu ve hükümetleri, reformları hayata geçirme konusundaki kapasite ve iradelerini kanıtladı. O tarihten bu yana, reform süreci güç kaybederek yavaşladı. Türkiye, Avrupa kamuoyunu diyaloga teşvik etme konusunda asgari bir çaba sarfetmekten fazlasını yapmadı. Türkiye'nin bu ihmalkâr tavrını anlamak güç. Türkiye'nin üyeliğin gerçekleşmesi için, bir yandan reformların hızlandırılması, diğer yandan Avrupa kamuoyları ile diyaloga girilmesi gerektiği çok açık.

Fransız hükümetinin Türkiye'nin üyeliği konusundaki tutumu, özellikle Avrupa projesinin ve Türkiye'deki reformların başarısını gönülden isteyen Türkler ve diğer Avrupalılar için endişe verici. Cumhurbaşkanı Sarkozy, 1989, 1999 ve 2002 yıllarında üye ülkelerce oybirliği ile teyit edilmiş olmasına karşın, Türkiye'nin üyeliğe ehil olup olmadığını yeniden sorgulamaya kesin kararlı görünüyor. 2005 yılında Türkiye ve Avrupa Birliği arasında, hedefi Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği olan, katılım müzakereleri başladı. Eğer Türkiye'nin ehil olduğuna dair AB tarafından alınan ve yıllar boyunca defalarca teyit edilen kararlar, tek bir ülkenin devlet başkanı tarafından sorgulanabiliyorsa, AB'nin aldığı tüm kararlar şüpheli duruma düşer. Buradaki sakınca AB'nin güvenilirliği ile sınırlı değil. Fransa'nın tavrı Türkiye'nin büyük 'Aydınlanma' projesine inancını ve bağlılığını zayıflatma potansiyelini de taşıyor.

Fransızca konuşan ve Fransa dostu Türkler, Fransa'nın tutumunu özel bir dikkatle izliyor. Bu kesimin hayal kırıklığı aslında daha genel bir eğilimi yansıtıyor. Türkler artık 200 yıllık büyük 'Aydınlanma' projesini, AB'nin Türkiye'ye karşı sergilediği davranışı prizmasında bakarak değerlendiriyorlar.

Batı modernitesi, kapsamlı, kapsayıcı, açık, inanç ayrımı gözetmeyen ve övgüye değer nitelikte bir proje midir? Yoksa, dar görüşlü, kapalı, dışlayıcı, ayrımcı ve keyfi midir? Türkiye'de ve dünyanın farklı köşelerinde, Türkiye-AB ilişkilerini ilgiyle izleyen herkesin bu kadim soruları nasıl cevaplayacağı hepimiz için büyük önem taşıyor.

Uzun yıllardır Türkiye-AB ilişkilerini gözlemleyen Nicole Pope'a, Türk Frankofonlar ve Fransa'ya ilişkin algıları hakkında hazırladığı bu çalışma için teşekkür ediyoruz. Ayrıca, rapor tamamlandıktan sonra değerlendirerek, yorumlarını bizimle paylaşan IFRI Türkiye uzmanı Dr. Dorothée Schmid'e de müteşekkirimiz.

Açık Toplum Enstitüsü - Türkiye
Eylül 2008

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa yolculuğu, Avrupa Birliği'ne resmen üyelik başvurusu yaptığı 1987 yılından bu yana oldukça sancılı geçti. Bu yolculukta yaşanan yavaşlama ve duraklamalar, büyük ölçüde Türkiye'deki demokrasi açığı ve siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanmakla birlikte, sürekli gelişim gösteren AB'nin iç sorunları ve geleceğine ilişkin uzlaşma arayışları da bu süreçte etkili oldu. Kürt sorunu ve kırılan koalisyon hükümetlerinin damgasını vurduğu 10 yıllık bir dönemin ardından, 1990'ların sonuna doğru, Türkiye'nin siyasi dönüşümü bir üst vitese geçti ve Avrupa Birliği sürecinde önemli mesafe kaydedildi.

AB, 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyelik adaylığını resmen açıkladı. 1996 yılında Gümrük Birliği aracılığı ile ekonomik ve ticari yakınlaşma zaten başlamıştı. Özellikle 2002 yılı sonunda, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesi ile art arda gerçekleştirilen bir dizi reform sonucu, AB ülkeleri 2004 yılında, katılım müzakerelerinin 3 Ekim 2005'te başlatılması kararını aldı.

Ancak, 1995'te kendi AB Dönem Başkanlığı dönemine denk gelen Gümrük Birliği müzakereleri sırasında Türkiye'yi aktif olarak destekleyen, yılların müttefiği Fransa tam da Türk demokrasisinin gözle görülür ilerlemeler kaydettiği ve Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifinin gerçeğe dönüştüğü sırada, çelişkili bir şekilde, Türkiye'nin adaylık statüsüne ilişkin kaygılarını beyan etmeye başladı.

Sürünün kara koyunu Türkiye, önce Avrupa Anayasası tartışmaları, ardından 2007'de Nicolas Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı ile sonuçlanan seçim tartışmalarının merkezinde, çarpaz ateş altında kaldı.

Eski Fransız Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing'in Türkiye'nin üyeliğinin, "Avrupa Birliği'nin sonu olacağı," açıklaması, yeni Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin "eğer Türkiye Avrupa'da olsaydı, bu bilirdi," şeklindeki ifadesi ve Fransız politikacıların sık sık Türkiye'ye yönelik düşmanca ve küçümseyici sözler

kullanması, yakın zamana kadar Fransa hakkında olumlu bir izlenime sahip olan Türkleri şaşkınlığa sürükledi.

Politikacıların açıklamalarına, Türkiye'nin Avrupalılığını sorgulayan birçok popüler yayın da eklendi. Alexandre Del Valle'in "Avrupa'daki Türkiye: İslamcı Truva Atı mı?"; Fransa Hareketi'nin yöneticisi Philippe de Villiers'nin Jacques Chirac'a atfen yayımladığı "Büyük Kıbarlık Budalası'nın Türklükleri"; Sylvie Goulard'ın "Büyük Türk ve Venedik Cumhuriyeti"; Annie Laurent'ın "Türkiye'nin Hasta Avrupa'sı" gibi...

Fransa, Türkiye'nin üyeliği konusunda kamuoyunun isteksiz olduğu tek AB üyesi ülke değil. Ancak, Fransa dışında hiçbir ülke Türkiye'yi reddetme gerekçesini, AB üyeliği için gereken kriterler yerine, bu kadar resmi ve kategorik bir şekilde Avrupalılık kimliği, kültür ve coğrafya gibi belirsiz kavramlara dayandırmıyor.

Türkiye'nin bugünkü koşullarda AB üyeliğine hazır olmadığı açık. Kıbrıs, Kürt sorunu, azınlık hakları, ordunun siyasi yaşamdaki rolü ve ifade özgürlüğüne getirilen engeller, Türkiye'nin üyelik hedefine ulaşmadan önce eğilmesi gereken dosyalar. Her ne kadar kişi başına düşen milli gelir son yıllarda hızlı bir artış gösterse de, Türkiye hala Avrupa ortalamasının uzağında ve bölgeler arası dengesizlikler ciddi boyutlarda.

2005 yılında katılım müzakerelerinin resmen başlatılmasından bu yana, Türkiye'de hem reformların hızı hem de halkın Avrupa projesine olan heyecanı azaldı. 2002 yılında Türklerin %73'ü AB'ye katılımın ülkeleri için yararlı olacağını düşünürken¹, 2006 yılında sadece %44'lük bir oran AB'nin "iyi bir şey" olduğu görüşündeydi.

Türkiye'de AB üyeliğine olan ilginin azalmasında ve müzakerelerin sonuçlanma ihtimaline dair şüphelerin oluşmasında, Avrupalı politikacıların muğlak ifadelerinin ve Fransız yetkililerin ardı arkası kesilmeyen dışlayıcı tutumlarının etkisi yadsınamaz. Fransa, üyelikle bağlantılı olduğu gerekçesiyle, AB Müktesebatı'nın beş önemli başlığının müzakereye açılmasını fiilen engelliyor. Bu başlıklardan biri, AB tarafından, Türkiye liman ve havaalanlarını Kıbrıs'a açana kadar resmen dondurulan 8 başlık arasında yer alıyor.

¹ Aday ülkeler, Eurobarometer 2002, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/cceb/2002/cceb_2002_highlights_en.pdf

Kamuoyunun dikkatini, Fransa'nın negatif yaklaşımının verdiği zarara çekmek amacıyla hazırlanan bu rapor, sözü Türk Frankofonlar'a veriyor. Fransız kültürü hayranı bu Frankofonlar, Paris'in, Avrupa yolculuğunda ülkelerine kılavuzluk edeceğini ve karşılıklı yarar sağlayacak bir ittifak kurabileceğini umuyorlardı. Bu rapor, onların yorumları ve hayal kırıklıklarının yanısıra, beklenti ve umutlarını da ortaya koyuyor.

FRANKOFON TÜRKLER FRANSIZ POLİTİKASININ ETKİLERİ HAKKINDA GÖRÜŞ BİLDİRİYOR

Uzun bir ortak hikâye

Fransa'nın Türkiye konusundaki ani politik değişiminin etkilerini daha iyi anlayabilmek için, taraflar arasındaki ikili ilişkilerin tarihi ve kültürel temelini, özellikle de Türk tarihi boyunca Fransa'nın imajını incelemek gerekir.

XV. yüzyılda, ilk Osmanlı elçisinin Fransa'ya gitmesi ve 1536'da Kral I. François ile Kanuni Sultan Süleyman arasında İttifak Antlaşması'nın imzalanması ile Osmanlı topraklarında Fransa'ya, kapitülasyonlar olarak bilinen ticarî, hukukî ve kültürel ayrıcalıklar tanınmıştı.

İki ülke arasındaki ilişkilerin asırlar boyunca inişli çıkışlı bir seyir izlemesine karşın, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanma sürecinin de etkisiyle, Fransız devriminin idealleri, Batılılaşma sürecinde önemli rol oynamıştı. Bir başka ifadeyle Batılılaşma süreci, 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan epey önce başlamıştı. Napolyon Kanunu, XIX. yüzyıl ortalarında Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu'na ilişkin reformların gerçekleştirilmesinde model teşkil etmişti.

I. Dünya Savaşı sırasında iki ülke karşı kamplarda yer almış, ancak Fransa 1921'de imzaladığı bir anlaşma ile, 1918'den beri yerleştiği Kilikya'dan çekilmişti. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulmaz, Fransa bir kez daha, Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından gerçekleştirilen idarî reformlar ve yapılar için model oluşturmuştu.

“Türkiye'nin oluşumuna öncülük edenlerin büyük çoğunluğu III. Cumhuriyet'ten etkilenen Frankofonlar'dı. Cumhuriyet Halk Partisi, o dönemin Radikal Fransız Partisi'nin karşılığıydı”, diyen Boğaziçi Üniversitesi Modern Türk

Tarihi Atatürk Enstitüsü Müdürü Profesör Zafer Toprak ekliyor: *“Cumhuriyetin ilk yıllarına ilişkin bir tarih kitabını incelerseniz, kitabın üçte ikisinin Fransa’ya, üçte birinin Fransız devrimini içerdiğini görürsünüz.”*

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş tarihi olan 1923’ten itibaren, Avrupa ile yakınlaşma hedefine odaklandı. Fransa ise Batı’ya açılan başlıca kapıydı.

Milliyet Gazetesi yazarı Kadri Gürsel, *“Türkiye’nin uygar dünyaya açılışı Fransız kültürü aracılığı ile gerçekleşmiş, elitlerin dili, Fransızca olmuştur,”* diyor.

Edebiyatçı Yiğit Bener, *“Avrupa’ya ulaşabilmek için, alfabeden haftalık tatil günlerine ve kanunlarımıza kadar herşeyi değiştirdik. Üyeliği önemsemeyen Norveç ve İsviçre’ye göre koşullar farklı. Ağırlık ve uzunluk ölçülerimizi, ekonomimizi, şapkamızı bile değiştirdik. Bütün bunları, Avrupa ile diyalogumuzda tüm engelleri ortadan kaldırmak için, son derece bilinçli bir şekilde yaptık,”* ifadesini kullanıyor.

Fransa, bu kültürel ve sosyal bağların Türk entellektüelleri açısından önemini kavramazken, Türkiye’ye esin kaynağı olmaktan ötürü gururlanmaktan da geri kalmıyor. Halbuki, iki ülke arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan kültürel bağlar, etkisi azalmakla birlikte hala geçerliliğini koruyor.

“Bundan 20-25 yıl öncesine kadar Fransa, Türk öğrencilerin en gözde ülkesiydi. Bu, yüzyıllık aşkın bir süreye dayanan siyasî, sosyal, kültürel ilişkilerin birikimidir,” diyor Boğaziçi Üniversitesi İktisat Profesörü Cem Behar.

Günümüzde 7’si Türk Milli Eğitim Bakanlığı’na, 2’si yurtdışında Fransızca Eğitimden Sorumlu Ajans’a (AEFE) bağlı, dokuz orta öğretim okulu, Paris’in lojistik ve finansal desteği ile her yıl 10,000 öğrenciye eğitim veriyor. Bu okullardaki onlarca öğretmenin maaşları, tamamen ya da kısmen Fransa tarafından ödeniyor. Her seviyede ve sektörde, toplam 40,000 civarında Türk, okullarda, İstanbul, Ankara, İzmir’deki Fransız enstitülerinde ya da Fransızca’nın yabancı dil olarak öğretildiği 30 kadar üniversite bölümünde, Fransızca öğreniyor.

Fransa, ABD ve Almanya'dan sonra, Türk öğrencilerin en çok tercih ettiği ülke konumunda. Yaklaşık 2,500 öğrenci yüksek öğrenimini Fransa'da sürdürüyor. Bunlardan 200'üne Fransız Devleti tarafından burs sağlanırken; 300'ü Avrupa öğrenci değişim programı Erasmus'tan yararlanıyor.

Fransız eğitim sisteminin Türkiye'deki temel mirasçılardan biri, 1868'de Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ilk laik yüksek öğrenim kurumu olan Galatasaray Lisesi. Her ne kadar günümüzde Galatasaray, daha çok düzenli olarak Avrupa şampiyonalarına katılan futbol takımı ile tanınsa da, Galatasaray Lisesi, özellikle kamu ve özel sektörde çok sayıda tanınmış ismi bir araya getiren mezunlar dernekleri ile etkinliğini sürdürüyor.

Galatasaray Lisesi mezunlarından, Dışişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Özdem Sanberk: *“Galatasaray, Türk devletinin yönetici kadrolarının yetiştiği eğitim kurumu olması nedeniyle, iki ülke arasındaki ilişkilerde çok önemli bir bağdır. Galatasaray hiçbir zaman Cumhuriyetçi gelenekleri kaybetmemiştir,”* diyor.

Galatasaray Lisesi'nin ilk müdürü Victor Duruy ise, ilk kez, kızlar için orta öğretim sınıflarını hayata geçirerek, Fransa'daki eğitim sisteminin değişimine de katkıda bulunmuştu.

Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand, 1992'de gerçekleştirdiği resmi ziyaret sırasında, Türkiye'de dünyada eşi olmayan bir Frankofon üniversitenin kurulmasına ilişkin bir protokol imzaladı. 1994'te kapılarını açan Galatasaray Üniversitesi'nde, bugün 2,500 öğrenci öğrenim görürken, öğretim üyelerinin %10'u Fransızlar'dan oluşuyor.

Fransa Türkiye işbirliği, başka alanlarda da devam ediyor. Bunlardan biri de, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu (TÜBİTAK) ile CNRS ve INFREMER gibi Fransız enstitüleri arasında gerçekleştirilen bilimsel işbirliği anlaşmaları. 2005 yılından beri Türkiye'de bulunan Fransız Kalkınma Ajansı ise, İstanbul Belediyesi'ne, şehiriçi ulaşımın iyileştirilmesi amacıyla 120 milyon Euro tutarında kredi sağlıyor.

1992 yılında François Mitterrand'ın ve 1968 yılında selefi Charles de Gaulle'ün Türkiye ziyaretleri Türk-Fransız ilişkilerinde önemli izler bıraktı.

“1968’de Charles De Gaulle’ün ziyareti büyük bir olay oldu. Bizim sevdiğimiz türde, güçlü bir adam, güçlü bir liderdi o,” diyor Boğaziçi Üniversitesi Tarih Profesörü Edhem Eldem ve ekliyor: *“1970’lere kadar bir tür ortak payda vardı. Ama ondan sonra, Fransa uluslararası düzeyde ve Türkiye’de etkisini kaybetti.”*

Son yıllarda ise Fransa, Türkiye'nin AB üyeliğine muhalif olanların bayraktarlığını üstlendi ve bakan düzeyinde yapılan çok sayıda ziyarete rağmen ilişkiler giderek bozuldu.

Önemli ticarî riskler

Tarihî ve kültürel bağların yanı sıra, Fransa, Türkiye’de ekonomik ve ticarî açıdan da önemli bir yere sahip. 1985 yılında Türkiye’deki Fransız şirketlerin sayısı 15’i geçmezken, günümüzde yaklaşık 65,000 kişiye istihdam sağlayan 300 civarında şirket faaliyet gösteriyor. Türkiye pazarının potansiyeli, Fransız yatırımcıların ilgisini çekmeye devam ediyor. 2007 yılında bu listeye 10 ilâ 15 yeni tesis eklenirken, 2008 yılında bir o kadar daha eklenmesi bekleniyor.

Yabancı yatırım stoğunda Fransa ikinci sırada yer alıyor. 2007 yılında, Türkiye'nin Fransa'ya ihracatı 4.2 milyar Euro seviyesindeyken, Fransa'dan ithalatı 5.3 milyar Euro'ya ulaştı². Ticaretin yaklaşık üçte birini otomobil sanayii oluşturuyor.

Türk iş adamları, son yıllarda Fransız özel sektörünün, Türkiye’ye olan desteğini daha açık ifade etmemesinden dolayı üzüntü duyduklarını ifade ediyor.

“MEDEF’in üyeleri hükümetin politikasını etkilemeye çalıştıklarını söyleseler de, seslerini yeterince duyurmuyorlar,” diyor Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) Genel Sekreteri Haluk Tükel ve ekliyor: *“Bu yanlış politikaya açıkça karşı çıkmaz ve Türkiye’nin iyi bir ortak olabileceğini söylemezseniz, kamuoyunu etkileyemezsiniz.”*

Bununla birlikte yatırımlar, Fransa için büyük önem taşıyor.

“Fransız iş dünyası Türkiye’de çok başarılı oldu. Çünkü ekonomik açıdan çok kârlı,” diyen TÜSİAD eski Başkan Yardımcısı ve armatör Pekin Baran: *“Türkiye, Sarkozy’nin gözdesi Akdeniz Birliği’ndeki en büyük pazar ve Fransızlar’ın burada önemli çıkarları var. Ancak, Fransa tepeden yönetiliyor ve görünen o ki, ekonomik argümanlar, ilişkilerimizde pek önem taşıyor,”* ifadesini kullanıyor.

Fransa’nın Türkiye’ye karşı tavrı, gelişmekte olan mevcut şirketler üzerinde şimdilik sınırlı bir etki yaratsa da, büyük kamu ihalelerinde, ilişkilerdeki soğumanın etkileri hissedilmeye başladı.

² Türkstat,
www.turkstat.gov.tr,
dış ticaret istatistikleri

Haluk Tükel: *“Türk hava sahası, Fransız askeri uçaklarına kapandı. Fransa, Türk Dışışleri Bakanlığı’nın ve ordunun kararlarıyla artık kamu ihalelerine katılmıyor,”* diyor.

2006 yılında Fransız Meclisi’nde Ermeni soykırımının inkâr edilmesini cezalandıran yasanın kabul edilmesinin ardından, Türkiye’de Fransız malları boykot edildi. Her ne kadar bu tepki birkaç hafta sürse de, bazı Fransız şirketleri, özellikle de süt ürünleri üreticileri, etiketlerini değiştirerek ürünlerinin Türkiye’de ve Türk işgücü tarafından üretildiğini belirtmek zorunda kaldı.

Dış Ticareten Sorumlu Fransa Devlet Bakanı Hervé Novelli, Şubat 2008 tarihli Türkiye ziyareti sırasında, Gaz de France’ın, Avrupa’nın enerji kaynaklarını çeşitlendirme amacıyla oluşturulan büyük Nabucco boru hattı projesi ihalesinden dışlanacağını öğrendi. Bu geniş çaplı projenin başarıyla yürütülebilmesi için, aralarında Türk firması BOTAŞ’ın da yer aldığı 6 firmadan oluşan bir konsorsiyum kuruldu. 3,300 kilometrelik boru hattı ile, Hazar Denizi’nin, özellikle Azerbaycan ve Kazakistan’ın doğal gazının, Türkiye üzerinden Batı Avrupa’ya taşınması sağlanacak. Daha ileri bir tarihte, İran ve Irak’ın doğal gazı da buna eklenecek.

Türk yetkililer, Gaz de France’ın reddedilerek Alman şirketi RWE lehine karar alınmasında, Fransa’nın düşmanca tavrının etkili olduğunu saklamadı. Ancak Avrupa’da yapılan kamuoyu yoklamaları, Türkiye’nin üyeliği konusunda Alman ve Avusturya toplumlarının Fransa’dan daha istekli olmadığını ortaya koyuyor. Bu iki ülkenin firmalarının, Nabucco konsorsiyumunda yer alması, Berlin ve Viyana’nın Türkiye ile ikili ilişkilerini Fransa’ya oranla daha incelikle ve beceri ile yürüttüklerini gösteriyor.

“Fransa kartını çok kötü oynadı. Türkiye’nin AB üyeliğinin 10-20 yıldan önce gerçekleşme ihtimali yokken, Fransa’nın bu tavrının hiçbir haklı gerekçesi bulunmuyor,” diyen Edhem Eldem şu saptamayı yapıyor: *“Sarkozy, iyi ilişkileri sürdürürerek, kendi kamuoyunu ‘hayır’ yerine, ‘Türkiye hazır olduğunda ‘evet’” fikri doğrultusunda yatıştırabilirdi. Ama Fransa hemen panik kartını oynadı. Türkiye’yi zorlayarak, bugün Fransa’yı, AB üyeliğini engelleyen bir düşman olarak görmesine neden oldu.”*

2008 sonbaharında 3 nükleer santral kurulmasına ilişkin ihale çağrıları yapıldığında, ikili ilişkilerin ne durumda olduğu anlaşılacak. Yerel şirketlerle işbirliği içinde olduğu görünen Fransız firması Areva’nın, normal koşullarda oyun alanındaki firmalar arasında yer alması gerekiyor.

Kültürcü yaklaşıma duyulan alerji

Türkleri en fazla rahatsız eden ve gücendiren, Fransızlar'ın Türkiye hakkındaki tartışmalarının tonu kadar, bu tartışmaların ölçülebilir kriterlere dayanmayışı. Tüm aday ülkelerin AB'ye katılımı, siyasî, ekonomik ve parasal koşullar bütününe içeren Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesine bağlı. Ancak Fransızlar'ın Türkiye'nin üyeliğine karşı olmasının nedeni, bu ülkenin ekonomik ve siyasî standartlarına değil, kimlik gibi 'değiştiremeyeceği nitelikler'e dayanıyor.

Fransa'nın AB tarafından belirlenmiş resmi çizgiyi reddetmesi, Türkiye'de, özellikle Frankofon çevrelerde büyük hayal kırıklığı yarattı. Fransız kültürü ve felsefesi ile yetişmiş bu kesim, Paris'ten daha yapıcı bir tutum bekliyordu.

Fransa'nın, devlet politikasının devamlılığında zafiyet göstermesini ve hem kendi normlarına, hem de Avrupa normlarına aykırı olarak taahhütlerini inkâr etmesini hiç kimse beklemiyordu. Bu büyük bir şok yarattı.

"Fransa, Helsinki kararını imzalayarak Türkiye'nin adaylığını kabul etti. Türkiye'nin adaylığını desteklemeyen birçok ülke var, fakat bir kere imzalandıktan sonra bu artık bir taahhüttür," diyen iş adamı Pekin Baran ekliyor: *"Fransa'nın, devlet politikasının devamlılığında zafiyet göstermesini ve hem kendi normlarına, hem de Avrupa normlarına aykırı olarak taahhütlerini inkâr etmesini hiç kimse beklemiyordu. Bu büyük bir şok yarattı."*

Nicolas Sarkozy tarafından Türkiye'nin AB üyeliğine karşı ileri sürülen argümanlardan biri de, topraklarının sadece küçük bir bölümünün Avrupa kıtasında olması ve başkent Ankara'nın Asya'da bulunması nedeniyle, Türkiye'nin gerçekte Avrupa'da yer almaması. Türkler ise, AB üyesi Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'nın, Ankara ile aynı boylamda olduğunu hatırlatıyor. Coğrafi argüman, Türk tarihinin önemli bir bölümünün Avrupa'da, özellikle Balkanlar'da geçtiğini ve Türkler'in önemli bir bölümününbu bölgede yaşayanların soyundan geldiğini göz ardı ediyor.

Türk kültürüne yönelik kırıcı yorumlar ve Türkiye'nin Avrupalı kimliğinin reddedilmesinin yanı sıra, kültür sözcüğünün ardında çoğunlukla İslam'a gönderme yapılması, Türkiye-Fransa ilişkilerinde daha da yıkıcı bir etki yaratıyor. Çünkü, vatandaşlarının çoğunluğu

Müslüman olmakla birlikte, Türkiye laik bir rejime sahip olmakla gurur duyuyor.

“Türkiye aleyhine en çok kullanılan argüman kültür. Bu argüman siyaseten yanlış, çünkü bu Türkiye’nin ve Türk halkının değişim kapasitesini yadsımaktır,” diyen gazeteci Kadri Gürsel, *“Avrupa’yı kuran temel ilkelere uyum sağlaması ve değişmesi için fırsat vermeksizin, Türkiye’yi Avrupa perspektifi ve imkânlarının dışında bırakmak haksızlık olur. Çünkü bu, nihâî aşamaya gelindiğinde Türkiye’nin gerçekten Avrupa’nın bir parçası olmayı hak edip etmediğinin anlaşılacağı çok taraflı bir taahhüttür,”* ifadesini kullanıyor.

“Türlere kendi kimlik kavramını dayatmaya çalışan bu yaklaşım, en büyük sorundur,” saptamasını yapan Özdem Sanberk, *“ben kendimi tamamen Avrupalı hissediyorum ama bu kimliğimi özellikle aile bağlarım sayesinde başka kimliklerle de birleştiriyorum. Türkiye’de Anadolu lular, Çerkezler, Balkan kökenliler vb. gruplardan oluşan çok geniş bir kültürel karışım ve çeşitlilik var,”* diyor.

Fransa’da yaşayan yazar Nedim Gürsel, Fransızlar’ın Türkiye konusunda yanlış bilgilendirildiği görüşünde: *“Türkler hakkında, Fransızlar’ın toplumsal bilinçlerine kazınmış efsaneler olduğunu görüyorum. Bunun örneklerine Molière’in ‘Kibarlık Budalası’nda olduğu gibi, edebiyatta da rastlıyoruz. Philippe de Villiers’in kitabını okudum. Kitap sanki kötü bir okul ödevi gibi. ‘Öteki’ olarak görülen şu ‘Büyük Türk’ imajını hatırlatıyor.”*

Yakın zamanda bir Fransız yayıncı ile Havari Paul’ün izlerini aramak için Anadolu turuna çıkan Nedim Gürsel’e göre: *“Türkiye bugün Müslüman olabilir, ancak bu ülkenin birçok medeniyet katmanının üzerine inşa edildiğini de unutmamak gerekiyor. Aziz Paul, yerel halkları, özellikle de Yahudiler’i Hıristiyanlaştırmak için üç misyon gerçekleştirdi. Hıristiyanlık sadece Filistin topraklarında değil, aynı zamanda Anadolu topraklarında doğdu. Üstelik, tarihi ve kültürel olarak bu topraklardaki 1,000 yıllık Bizans varlığını görmezden gelirsek haksızlık yaparız. Bütün bunlar,*

Hristiyanlık tarihinin önemli bir bölümünün Balkanlar ve Avrupa'da geçtiği de dikkate alındığında, bu toprakların tarihi önemini ortaya koyuyor.”

Sarkozy Kapadokya örneğini vererek, mağarada yaşayan Türk imajını canlandırırken, bölgedeki mağara kiliselerin, aslında Türk topraklarındaki Hristiyanlar'ın geçmişiine ait olduğunu unutuyor.

*Kendi kendime soruyorum:
Avrupa, Avrupalı
vatandaşlar mı yaratmak
istiyor yoksa hem Fransız
Cumhuriyeti'nin ilkelerine
hem de Avrupa'nın
ideallerine aykırı olacak
din üzerine kurulu yeni
bir kimlik mi?*

Euractiv Basın Ajansı'nın İstanbul Genel Yayın Yönetmeni ve “TR PLUS Avrupa'da Türkiye Merkezi” nin kurucusu Zeynep Göğüş konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade ediyor: “Din, özellikle 11 Eylül'den bu yana, her zamankinden daha önemli bir rol oynuyor. Avrupa'daki insanların yaklaşımını görüyorum. Artık başörtülü bir kadını hoşgöremiyorlar. Bunun sonucunda İslam, risk taşıyan bir kültür olarak algılanıyor. Bu algı terörizme kadar gidiyor. Eskiden ‘Türk kadınlarından’, ‘Cezayirli kadınlardan’ söz edilirdi. Artık sadece, aynı kimlik içinde erimiş Müslüman kadınlardan bahsediyoruz. Kendi kendime soruyorum: Avrupa, Avrupalı vatandaşlar mı yaratmak istiyor yoksa hem Fransız Cumhuriyeti'nin ilkelerine hem de Avrupa'nın ideallerine aykırı olacak din üzerine kurulu yeni bir kimlik mi?”

Türkiye'nin birbirinden farklı yönlerine ilişkin bilgi eksikliği ve son yıllarda görünür bir şekilde artan yabancı düşmanlığı, kısmen de olsa Ankara ile Paris arasındaki uçurumu açıklamaya yetiyor.

“Fransız aydınları her zaman için Türkiye'ye karşı bir tür ırkçılık beslemişlerdir. İnsan hakları ihlalleri de uzun yıllar boyunca bu tutumu haklı çıkarmıştır,” diyen Yiğit Bener sözlerine şöyle devam ediyor: “Bazı Fransızlar ‘Türk dostu’dur, ama bu çoğu zaman bir çeşit ‘oryantalizm’den, Pierre Loti’nin ‘Doğu’ suna duyulan nostaljiden kaynaklanır. Türkiye'nin bugün ne olduğuna ilişkin ciddi bir cehalet söz konusu. Karşılarında birden bire, Frankofon ve Fransa dostu çok sayıda insanın bulunduğu bir ülke beliriyor ama bu onların hayal ettikleri Türkiye imajı ile örtüşmüyor.” Frankofon Türklerin Fransa'ya gittiklerinde maruz kaldıkları bazı yorumlar bu önyargıları çok güzel yansıtıyor. Nereli

olduğunu söylediğinde insanların iltifat ediyormuşçasına kendisine, “Türkler’e hiç benzemiyorsunuz,” dendiğini ifade eden Edhem Eldem, çok sık karşılaştığı ikinci bir tepkiye daha örnek veriyor: “Türkiye’ye hayranım, İstanbul, Kapadokya, ama Avrupa’da Türkiye dersenez, asla!”

2004 yılında, “İslam nehrinin laiklik yatağına girmesini istiyor muyuz?” diye soran eski Fransız Başbakanı Jean-Pierre Raffarin’in yaptığı gibi açıklıkla dile getirilmese de, İslam korkusu bu tartışmaların altında yatan önemli bir unsur.

Aslında, Fransızların din ve dinin Türkiye’deki yerine ilişkin kaygıları, Türkiye’nin Kemalist elitlerinin militan laiklik anlayışıyla benzeşiyor. Mart 2008’de Yargıtay Başsavcısı, Temmuz 2007’de %47 oyla ikinci kez iktidara gelen AKP’nin, anti-laik faaliyetlerin odağı olduğu gerekçesiyle kapatılmasını istemişti. Ancak demokratik ilkeler ağır bastı ve Anayasa Mahkemesi 30 Temmuz 2008’de partinin kapatılması istemini reddetti.

Laikliği kuvvetle destekleyen Türk demokratları, Fransa’daki İslam korkusunun insan haklarının evrenselliği ilkesini gölgede bıraktığı görüşünde.

“Bir yandan askerin sürekli siyasi arenada olması eleştiriliyor, diğer yandan bunun Avrupa için kötü olmadığı, çünkü askerin irticanın yayılmasını engellediği söyleniyor,” diyen Özdem Sanberk sözlerine şöyle devam ediyor: *“bu yaklaşım, Fransız Cumhuriyeti’nin temel ilkelerinden biri olan evrensellik kavramı ile çelişiyor. Bu görüşü savunanlar, aslında sınırlı bir evrenselliğin savunucusu. Bu çok kötü bir izlenim veriyor. Türkiye’de bu görüşü savunan aydınların kafası karışmış durumda,”*

Fransa’daki siyasî elit için, otoriter ve laik bir Türkiye’nin, demokratik ama az da olsa İslamcı bir Türkiye’den daha kabul edilebilir olduğunu vurgulayan Edhem Eldem’e göre, *“anti-Türk ve anti-İslamist tutum o kadar güçlü ki, Fransız siyasetçileri kör edebilir.”*

Türkler açısından en az tartışmanın içeriği kadar can sıkıcı olan başka bir etken de Fransız siyasetçilerinin küçümseyici ve kibirli tavırları.

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi Profesörü, Galatasaray Lisesi eski Müdürlerinden Gün Kut, “*Fransızlar Türkiye hakkında sanki Türkler kendilerini duymuyormuş gibi konuşmaya başladı. Türk siyasetçilerin soğukkanlı karşılamaması halinde skandal yaratabilecek şeyler söylüyorlar,*” diyor.

Galatasaray Üniversitesi Uluslararası ilişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Beril Dedeoğlu, bu ukalalığın yol açtığı öfkenin Türk

Fransızlar Türkiye hakkında sanki Türkler kendilerini duymuyormuş gibi konuşmaya başladı. Türk siyasetçilerin soğukkanlı karşılamaması halinde skandal yaratabilecek şeyler söylüyorlar.

milliyetçileri tarafından temel bir araç olarak kullanıldığını belirtiyor. Dedeoğlu’na göre Fransa, Türkiye’deki laiklik tartışmalarının sürdürüldüğü ortamı anlamaktan da oldukça uzak.

“*Türkler, Fransızlar’ın Türkiye’ye bakışında Müslüman korkusunun etkili olduğunu ve konunun bir demokrasi mücadelesi olduğunu gözden kaçırıldığını düşünüyor,*” diyen Dedeoğlu’na göre, gerek aydınlar gerek sokaktaki adam için Fransa, AB üyeleri arasında en az güven duyulan ülke.

Ermeni sorununun Fransa’daki Türkiye algısı üzerinde ne kadar etkili olduğu konusunda Frankofon Türkler bölünmüş durumda. Belgesel film yapımcısı Melek Ulagay Taylan’a göre Ermeni kökenli 400,000 Fransız’ın konu üzerindeki etkisi büyük. Fransa’daki Türkler de neredeyse Ermeniler kadar kalabalık, ancak Türkler siyasete erişim konusunda aynı kanallardan faydalanamıyor.

Taylan, Fransa’daki Ermeni diasporasının çok güçlü olduğunu hatırlatıyor ve ekliyor: “*En iyi olanaklara sahip Ermeniler California’da, ama Ermeni aydınları Fransa’da ve kültürel yaşama çok iyi entegre olmuş durumda. Diaspora, Fransa’nın tavır değişikliğinde oldukça etkili oldu. Siyaseti Ermeni lobisi yürütüyor.*”

Bahçeşehir Üniversitesi AB Merkezi Başkanı Dr. Cengiz Aktar, Ermeni sorununun siyasetçiler tarafından kullanıldığını, ama aslında sorunun merkezinin bu konu olmadığını söylüyor. Türkiye’nin

Ermeni sorununa yaklaşımı ile Fransa'nın tavrı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını belirten Aktar, böyle bir ilişkinin ancak konuyu davasını desteklemek için kullanan Ermeni kökenli UMP (Halk Hareketi Birliği) lideri Devedjian'ın zihninde olabileceğini ifade ediyor.

Ekim 2006'da Fransız Meclisi, Fransız Sosyalistleri'nin girişimiyle, Ermeni soykırımının inkâr edilmesini suç sayan bir yasa kabul etmiş, bu gelişme Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Türkiye'nin konu hakkında daha esnek bir yaklaşım içerisinde olması gerektiğini düşünen Türk aydınları, bu yasanın, 1915'teki trajik olayların makul bir şekilde tartışılmasını engelleyeceği kanısında.

Bahçeşehir Üniversitesi İktisat Profesörü Seyfettin Gürsel'e göre: *"Söz konusu yasa düşmanca bir adım olarak algılandı ve Türk hükümeti de Fransa'yı silah ihaleleri ve nükleer enerji projelerinin dışında tutarak olumsuz bir tutum sergiledi. Sonuçta iki ülke arasındaki ilişkiler bundan zarar gördü."*

Özdem Sanberk, Sosyalistler'in, Senato'ya sunulmayan bu yasayı Meclis'ten geçirme konusunda yaptıkları zamanlama tercihini sorguluyor: *"Türkiye bu konuda farklı hafızalar olabileceğini kabul eden bir açılıma doğru gidiyor. Bu hafızalar arasında yaşanan meşru yüzleşme büyük önem taşıyor. Türkiye'de buna karşı olmayan çok insan olduğu gibi, konuyu tartışmayı reddeden milliyetçi kesimler veya soykırım kavramını kabul edenler de var."*

Türk hükümeti 'soykırım' tabirini reddediyor olsa da, 1915 olayları Türkiye'de giderek daha fazla tartışılıyor. Ermeni kökenlerini yeniden keşfeden Türkler tarafından kaleme alınan eserler popülerlik kazandı ve Eylül 2005'te Bilgi Üniversitesi'nde 'soykırım' ifadesinin açıkça kullanıldığı bir konferans gerçekleştirildi.

Ocak 2007'de Ermeni kökenli Türk gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesinin ardından kendini gösteren sempati dalgası da bu gelişimi izledi. Yaşanan şiddeti lanetlemek ve Ermeni topluluğu ile dayanışma içinde olduklarını göstermek amacıyla yaklaşık 200,000 kişi İstanbul sokaklarında yürüdü.

Her iki tarafta da kendini gösteren duygusal tepkilere bakacak olursak, Fransa ve Türkiye'nin sadece kültürel bir geçmiş değil, tarihle yüzleşme konusunda yaşanan bir güçlüğü de paylaştıklarını söylemek mümkün.

Yiğit Bener, iki tarafta da tarihle ilgili tabular olduğuna dikkat çekiyor. *“Cezayir’den bahsederken Fransızlar tarih üzerinden yasama yapılmaması gerektiğini söylüyorlar, ancak Ermeni soykırımıyla ilgili bir yasa yapabiliyorlar.”*

Türk eliti, art arda yaşanan gelişmelerden yorgun düştü. Ayrıca kurumsal bir krizin eşliğinde bulunan Avrupa için Ankara'nın adaylığının, kolay bir lokma olmadığı bilincinde.

70,586,256³ nüfuslu bir ülkenin getireceği demografik yük, tarımın ülke ekonomisindeki önemli yeri, sıklıkla yaşanan ve siyasî istikrarsızlığa yol açan serüvenler ve ülkenin doğusu ile batısı arasındaki ekonomik farklılıklar, büyük çaplı bir Türk akınından korkan Avrupalılar'ı endişelendiriyor.

Avrupa yaşlanırken, nüfusunun %50'si 28 yaşın altında olan bir ülkenin AB'ye katılmasının yaratabileceği canlandırıcı etki dikkate alınmıyor. Üstelik, hızlı bir dönüşüm sürecinde olan Türk ekonomisi önemli bir gelişme potansiyeline sahip.

Her iki tarafta da kendini gösteren duygusal tepkilere bakacak olursak, Fransa ve Türkiye'nin sadece kültürel bir geçmişi değil, tarihle yüzleşme konusunda yaşanan bir güçlüğü de paylaştıklarını söylemek mümkün.

Edhem Eldem Türkiye'nin Avrupalılar'ı korkutmasının normal olduğunu söylüyor: *“Türkler Türkiye'nin aslında ne kadar sorunlu bir ülke olduğunun pek farkında değil. Bunun için kendilerini ortalama bir Fransız'ın yerine koymaları gerekiyor.”* Bununla birlikte, Eldem, Türkiye'yi 2005'ten beri sekteye uğrayan reform sürecini canlandırma konusunda motive etmek için havucun sopadan daha etkili olacağı görüşünde.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dış İlişkiler Komisyonu eski Başkanı Mehmet Dülger, *“Biz hangi konularda eksikliklerimiz olduğunun bilincindeyiz. Ancak, Türkiye'nin katılımına baştan karşı çıkmak yerine bazı koşulların yerine getirilmesini istemek de mümkün,”* diyor. *“Kimsenin*

3 Türkstat,
www.turkstat.gov.tr,
31 Aralık 2007'deki
nüfus

bilmediği bir gelecek konusunda sergilenen bu farklı tutumların neye yarayabileceğini görmek oldukça güç.”

Yazar Nedim Gürsel de Türkiye'nin hatalar yaptığı görüşünde. Örneğin, yazar ve aydınlara açılan davaların Türkiye hakkında olumlu bir imaj yaratmadığı çok açık.

Fransa AB'yi kendi siyaset meydanı olarak görme eğiliminde olabilir. Ancak, Türkiye de henüz Avrupa projesini tüm boyutlarıyla kavrayabilmiş değil.

“Türkler Avrupa'yı, başımıza devlet kuşu konduracak ekonomik bir proje olarak görüyor, sürecin kültürel ve siyasî boyutuna eğilmiyor,” diyen Edhem Eldem'e göre *“Türkler her zaman için Avrupa'nın siyasî boyutunu görmezden gelmeyi tercih etti ve bunu anlamadı. Gerçek sorunu İslam zannediyorlar, ancak projenin Kemalist ideoloji açısından doğuracağı etkiler de var.”*

Frankofon Türkler, Fransız medyasında hakim olan ve diyalogu kolaylaştırmaktan uzak düşmanca atmosferden şikayetçi.

Seyfettin Gürsel bu konuda şunları söylüyor: *“Daha önceden de önyargıları olan Fransız medyası, özellikle televizyon kanalları, Türkiye hakkında oldukça olumsuz görüntüler yayımlıyor. Siyasetçiler de her fırsatta Türkiye'ye saldırıyor. Türkiye'nin üyeliğine karşı olanların oranı artmaya başladı.”*

Yiğit Bener, iki tarafta da tarihle ilgili tabular olduğuna dikkat çekiyor. “Cezayir'den bahsederken Fransızlar tarih üzerinden yasama yapılmaması gerektiğini söylüyorlar, ancak Ermeni soykırımıyla ilgili bir yasa yapabiliyorlar.”

Tipik bir Fransız sorunu

“U dönüşü” yapmadan önce Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanmasına onay veren Fransa’nın siyasetindeki istikrar eksikliği nasıl açıklanabilir? Kuşkular ne zaman ortaya çıktı? Bunlar belirli olaylardan mı kaynaklanıyor?

Frankofon Türkler’in çoğu, Fransa’nın tutumundaki gelişimi, iç sorunlara ve uluslararası arenada önemli bir rol üstlenmek isterken giderek güç kaybettiğini hisseden bir ülkenin hayal kırıklıklarına bağlıyor. Küreselleşmenin getirdiği sorunlar ve ani sosyal değişiklikler aslında Fransa’ya özgü değil. Bu sorunlar aynı şekilde, dünya düzenindeki yerini tanımlamaya çalışan AB’yi de etkiliyor. Aynı etki Türkiye için de geçerli.

Fransa’da, Fransız sağındaki iç çekişmeler de yapacağını yaptı. Rekabet halinde olan gruplar, Fransa’nın AB içindeki geleceğine ilişkin şüpheleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe katılımından sonra yaşanan yorgunluğu, Türkiye’yi hedef göstermek amacıyla kullandılar.

Frankofon Türkler’in çoğu, Fransa’nın tutumundaki gelişimi, iç sorunlara ve uluslararası arenada önemli bir rol üstlenmek isterken giderek güç kaybettiğini hisseden bir ülkenin hayal kırıklıklarına bağlıyor. Küreselleşmenin getirdiği sorunlar ve ani sosyal değişiklikler aslında Fransa’ya özgü değil.

80’lerde ve 90’larda, başta Sosyalistler’in eleştirileri olmak üzere Türkiye’ye yöneltilen eleştiriler, haklı olarak, özellikle insan hakları ihlalleri ve Kürt sorunu ile ilgiliydi.

Gün Kut: “Üyelik, Türkiye’nin bazı alanlardaki performansına bağlıydı. Türkiye kriterleri yerine getirdikçe tünelin sonundaki ışık açık kalıyor, Türkiye aşama kaydedebiliyordu. Zaman zaman Avrupa’da iktidarda olmayan sağ partiler tarafından sorgulansa da bu denklem neredeyse kutsal bir denklem olarak değerlendiriliyordu,” diyor.

Yiğit Bener, “Tek bir olumsuz olay bile olmadı ama Türkiye’nin modernleşme ve demokratikleşme süreci panik yaratmaya başladı,” diyor ve ekliyor: “Türkiye, bazı konularda haklı eleştirilere maruz kalıyordu, ama daha sonra bu alanlarda aşama kaydetti. Avrupa ise bundan memnuniyet duymak ve kaygıları giderme konusunda

beraber çalışacağı müttefikler bulmak yerine, Türk toplumunu kendisinden uzaklaştırdı.”

Türk Frankofonlar, bunun ardından belirleyici birçok faktörün daha devreye girdiğini vurguluyor. 1999’da Ankara’nın adaylığının resmen tanınmasıyla birlikte, Türkiye’nin demografik özelliklerinin AB içindeki dengeleri değiştireceği anlaşıldı.

Haluk Tükel’e göre, “Fransa eski etkisini kaybetmiş gibi görünürken, Almanya’nın etkisi Doğu Avrupa ülkelerinin katılımıyla birlikte güçlendi. Nice Antlaşması’nın müzakereleri sırasında, Türkiye’nin 27 ülkeye eklenmesi halinde zamanla güçlü bir üye haline geleceği açıkça görüldü. Fransızlar bunu bir tehdit olarak algıladı.”

2001’de imzalanan Nice Antlaşması, genişleyen Avrupa bünyesinde oy dağılımının nasıl olacağını belirledi.

Mehmet Dülger, genişlemeler sırasında ve İspanya, Polonya, Türkiye gibi tarım potansiyeli yüksek olan ülkelerin Birliğe katılımı söz konusu olduğunda Fransızlar’ın hep ‘determinist’ bir tutum içinde olduğunu hatırlatıyor: *“Ortak Tarım Politikası Almanya’ya ‘alıcı’ Fransa’ya ise ‘satıcı’ rolü biçilerek tasarlandı. Bu, rekabetle ilgili sorunlar yaratıyor. Çıkarları dengelemeye çalışmak gerekiyor.”*

Türkiye kendisini, adaylığına bağlı spesifik sorunların çok ötesinde olan, daha çok Avrupa’nın geleceği ile ilgili bir tartışmanın ortasında, projektörlerin ışığı altında buldu.

Özdem Sanberk’e göre, “Schuman ve Monnet’in bütünleşmiş Avrupasını isteyenlerle, daha gerçekçi olan ve bu kadar üye ve çeşitlilikle AB’nin başka bir şeye dönüşerek XXI. yüzyıla ayak uydurması gerektiğini düşünenler arasında bir vizyon farkı var. Yapılması gereken bir anlaşmaya varmak.”

Türkiye'nin Fransız siyaset sahnesine sürülmesi, 2004 Avrupa Parlamentosu seçimleri sırasında oldu.

Cengiz Aktar bu süreci şöyle anlatıyor: "Bu, Mart 2004'te UMP Yönetim Kurulu'nun oylama yaparak Türkiye'nin üyeliğine karşı karar almasıyla başladı. Chirac, pozisyonuna sahip çıktı, ama daha sonra zaten az sayıdaki Türkiye taraftarları bile sustu. Bu uzun soluklu bir işti. Fransız kamuoyunun Türkiye'yi istemediği söyleniyor. Bu doğru, ama Fransız kamuoyu Bulgaristan ya da Polonya'ya da istemiyordu."

Ertesi sene, Türkiye'nin adaylığı, ayrılmaz bir şekilde Avrupa Anayasası için düzenlenen referandumla ilişkilendirildi. Ardından Anayasa Fransızlar tarafından reddedildi.

Eski Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'e göre, "Bu durum Chirac zamanında başladı. Chirac zorunlu bir referandumu kabul etti. İşte o zaman Türkiye karşıtı popüler eğilimlere davetiye çıkarıldı ve Avrupa Anayasası ile Türkiye konusunun bağlantılı olduğu izlenimi uyandırıldı."

Referandumda Anayasa'nın reddedilmesinin, Fransızların kimliklerini yeniden tanımlama çabası içinde olduğunu gösterdiğini belirten Seyfettin Gürsel ise, Fransızlar'ın yeni bir dönemden geçtiğini, bu dönemde ülkenin kültürel geçmişinin, Fransız devletinin tarihi imajının ve büyüklüklerinin sorgulanmaya başladığını ifade ediyor. Türkiye konusundaki tartışmalar bu kimlik krizi ile aynı döneme denk geliyor.

Birbirini izleyen bu kampanyalar, siyasetçilere, nüfusu 70 milyonu aşan Müslüman bir ülkenin muhtemel AB üyeliği karşısında kamuoyunun duyduğu korkuları kullanma (suistimal etme) imkânı tanıdı.

Kadri Gürsel, Sarkozy'nin başlangıçta Chirac'la ters düşmeyi hedeflediğini; Chirac'ın Türkiye'nin üyeliği konusundaki stratejik tutumunun kamuoyu nezdinde zayıf bir nokta olduğunu ve Sarkozy'nin bunu bir koz olarak kullandığını ifade ediyor.

Cem Behar, genel bir fenomen olarak, ie kapanma eğiliminin giderek arttığına ve milliyetçiliğın güçlendiğine dikkat çekiyor. Behar, seçimler sırasında Sarkozy'nin Türkiye'yi günah keçisi yaparak Le Pen'in (aşırı sağ) oylarını kapmaya çalıştığını düşünüyor.

Milliyetçiliğın yeniden güçlenmeye başladığı Türkiye bu tür çalkantıların yabancısı değil. Yakın geçmişte AKP hükümeti ile devletin laik kurumlarını karşı karşıya getiren "hukukî bilek güreşi", ülkede ve dünyada yaşanan hızlı dönüşümden kaynaklanan kaygıların ve sorgulamaların bir sonucuydu.

Edhem Eldem aslında Fransa'nın pekçok açıdan Türkiye'ye benzediğini söylüyor: *"Fransa'nın da kendi fantezileri var ; o da büyük güç statüsünü kaybetmiş olmaktan dolayı sarsıntıya uğramış ve akıldışı davranma eğilimi içinde. Aşağılık kompleksinden muzdarip bir Türkiye ile aşağılık kompleksini gizleyen bir üstünlük kompleksi içindeki Fransa birlikte zorlu bir kombinasyon oluşturuyor. Fransa dış ilişkilerini politize etme eğiliminde ve Türk-Fransız sorunu, Fransız hükümetlerinin Türkiye'yi iç tartışmalar dışında tutmayı başaramamış olmasından kaynaklanıyor."*

Türkiye hakkındaki tartışmalar yoluyla, aslında Fransa da kendisini sorguluyor.

İstanbul Üniversitesi İktisat Profesörü ve Star Gazetesi başyazarı Mehmet Altan, Türkiye'nin Fransız krizinin sembolü haline geldiğini söylüyor. Altan'a göre Fransa kendi kimlik krizini aşabilirse, Türkiye ile ilişkileri de daha iyi olacak.

Miyop bir strateji

Türkiye'den bakılacak olursa, Fransız yetkililerin tutumu anlaşılabilir ve ilişkilerle dolu. Bu tutum sadece Ankara'nın değil, Paris'in çıkarlarına da aykırı görünüyor.

Fransa bir yandan Türkiye'deki kültürel yapılanmasını muhafaza etmek ve ikili ticareti geliştirmek amacıyla yatırım yapmaya devam

Fransa bir yandan Türkiye'deki kültürel yapılanmasını muhafaza etmek ve ikili ticareti geliştirmek amacıyla yatırım yapmaya devam ediyor. İş adamlarından oluşan heyetler, bakanlar ve üst düzey bürokratlar tarafından gerçekleştirilen ziyaretler çoğalıyor. Diğer yandan, ülkeyi yönetenler her fırsatta, geleceğinin Avrupa'da olmadığını belirterek Türkiye'yi aşağılıyor.

ediyor. İş adamlarından oluşan heyetler, bakanlar ve üst düzey bürokratlar tarafından gerçekleştirilen ziyaretler çoğalıyor. Diğer yandan, ülkeyi yönetenler her fırsatta, geleceğinin Avrupa'da olmadığını belirterek Türkiye'yi aşağılıyor.

Kısacası Fransa cambazlık yapıyor.⁴ Görünüşe bakılırsa, tüm taraflara kaybettiren bir yaklaşım içinde olan Fransa, yalnızca Türkiye'de değil bölgedeki diplomatik gayretlerini, ticarî ve stratejik çıkarlarını kendi eliyle batırıyor.

Fransız hükümeti, Türkiye ile AB arasındaki yakınlaşmaya şiddetle karşı çıkmasına rağmen Türkiye ile ikili ilişkilerini dostane bir şekilde yürütebileceğini zannediyor. Türkler ise böyle bir ayırım yapmıyor. Onlara göre, Fransa düşmanca bir tutum sergilemeye devam ettikçe, Paris ve Ankara arasındaki ilişkiler gergin kalacak.

Hem roman yazarlığı hem de konferans çevirmenliği yapan Yiğit Bener bu durumu bir 'akıl tutulması' olarak nitelendiriyor ve ekliyor: “Fransa ticaret yapmaya, çıkarlarını korumaya çalışıyor, ama bunun imkânsız olduğunun farkına varamıyor. Türkiye'ye ihale aramaya geliyorlar ama bu ortamda onlara satacak birşeyin olmadığını farkında değiller. Tam bir körlük söz konusu.”

Mehmet Altan bu ikilemi şöyle açıklıyor: “Giscard d'Estaing'in Cumhurbaşkanlığı döneminden beri, Fransız idaresinin büyük ölçüde Türkiye'nin üyeliğine sıcak baktığını, ancak siyasetçilerin daha mesafeli olduğunu söyleyebiliriz.”

⁴ Libération, Marc Memo, Jouyet Ankara'da katılım süreci konusunda güvence veriyor, 9 Mayıs 2008

Nicolas Sarkozy örneğinde ise iki taraf tamamen farklı pozisyonlarda. Fransa'da bir devlet politikası, bir de siyasetçilerin politikası vardır. Devlet, Türkiye'yi Avrupa oluşumunun dışında bırakmanın tehlikeli olacağı görüşünde. Türkiye'yi dahil etmek istiyor. Siyasetçiler ise göçmen sorunlarına ve işsizliğe bakıp Türkiye'yi iç siyaset taktikleri için kullanıyor.”

Frankofon camiada Fransa'ya duyulan sempatinin tükenmek üzere olması, Fransa'nın içine düştüğü çelişkiyi daha görünür kılıyor. Türkler bunun karşılığında Fransa'nın ne kazandığını da anlayamıyor. Frankofonluğun uluslararası boyutta güç kaybetmesi Türkiye'deki bu çevreyi zaten zayıflatmıştı. Fransız siyaset dünyasının tekrarlanan saldırıları karşısında, kalan bağlar da günden güne eriyor.

Beril Dedeoğlu, ekonomi ve piyasalar bağlamında düşünüldüğünde Fransa'nın hâlâ belirli bir etkisinin olduğunu, ancak bu etkinin geçmişteki siyasî veya kültürel boyutunu kaybettiğini söylüyor. “Bu sene Fransız okulları yine en çok boş yeri olan okullar. Bu okullar artık ailelerin üçüncü tercihi haline geldi. Oysa 5-6 yıl önce aileler çocuklarının kaydını yaptırabilmek için bu okulların önünde sıra olurdu.”

Fransa'nın elindeki kozları kullanmadığını belirten Mehmet Dülger, Fransız politikasında kalitenin düştüğünü, kısa vadeli çıkarların düşünce ve sorgulamaların önüne geçtiğini vurguluyor.

Fransa'daki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden birkaç ay önce, Mehmet Dülger, bir delegasyonun başında Paris'e gelmişti. Delegasyon Sosyalist Parti temsilcileriyle görüşmek istemiş, ancak bu talepleri kabul edilmemişti. Heyetin sadece Jack Lang ile görüşebildiğini söyleyen Dülger, Lang'in son derece açık ve anlayışlı olduğunu belirtiyor.

Fransız hükümetinin demagojisinden şikayetçi olanlar sadece Türkler değil.

Frankofon camiada Fransa'ya duyulan sempatinin tükenmek üzere olması, Fransa'nın içine düştüğü çelişkiyi daha görünür kılıyor. Türkler bunun karşılığında Fransa'nın ne kazandığını da anlayamıyor. Frankofonluğun uluslararası boyutta güç kaybetmesi Türkiye'deki bu çevreyi zaten zayıflatmıştı. Fransız siyaset dünyasının tekrarlanan saldırıları karşısında, kalan bağlar da günden güne eriyor.

Gazeteci ve siyasi analist Alain Duhamel, 2007’de yazdığı bir yazıda yöneticilerdeki vizyon eksikliğini eleştiriyor: *“Fransa değişmez öğretisinden nasıl vazgeçebildi: Önce derinleşme, sonra genişleme mi dedi? Fransa, Türkiye konusunda nasıl bu kadar riyakâr davranabildi? Bu tutum Fransızlar’ı endişelendirdiği gibi Türkler’i de şok etti.”*⁵

İstikrarlı ve gelişen bir Türkiye, Fransa ve AB’nin çıkarıdır. Tam üyelik perspektifi, Türkiye’deki reformların lokomotifidir. Son yıllarda gerçekleştirilen önemli yasa değişikliklerinin çoğu AB’nin etkisine bağlanabilir. Genel kaniye göre, AB’nin yol haritası olmadan; otoriter ve son derece merkezî bir rejimi, çoğulcu ve daha demokratik bir rejime dönüştürecek gücü ve cesareti hiçbir siyasî parti bulamazdı.

Türkiye’de Avrupa projesine duyulan hayranlık azalsa da, AB’ye katılım hala ülkenin siyasî dengesi açısından büyük önem taşımaya devam ediyor. Avrupa’da çok yaygın olan algının aksine, bir kırılma yaşanması halinde ortaya çıkacak en önemli risk, kökten dinciliğin artması değil, daha otokratik bir sistemi beraberinde getirecek saldırgan bir milliyetçiliğin alevlenmesi olur.

AB reformlarını reddeden Türk milliyetçiler, Rusya, Orta Asya ülkeleri ve İran ile yakınlaşmadan yanalar.

“Siyasî açıdan, Türkiye’nin Avrupa değerlerinden vazgeçerek otoriter bir rejime ve ikinci bir Rusya’ya dönüşmesi felaket olur,” diyen Nedim Gürsel’e göre: *“Genişleme sorunlarına karşın, Avrupa kendini kanıtlamış bir yapı.”*

Salt ikili ilişkiler açısından bakıldığında, Türkiye ile daha sıcak ilişkiler kurması, Fransa’nın bölgedeki stratejik ve diplomatik çıkarlarının yararına. Akdeniz’deki en büyük ekonomi olan Türkiye, kısa süre önce ‘Akdeniz İçin Birlik’ girişimini başlatan Sarkozy’nin tercih edeceği ortak olabilir. Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin ile yakınlaşmak isteyen Fransa ile paralel diplomatik çabalar gösteren Türkiye arasında sağlanacak işbirliği, bu girişimlere ağırlık kazandıracak gibi başarı şansını da artırır.

Kahire’de El-Ahram Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi’nden Bashir Abdel: *“Türkiye, Avrupa ve Arap*

⁵ Libération,
“Fransız Avrupa’nın
Alacakaranlığı”
21 Mart 2007

dünyası arasında bir köprü olarak görülüyor. Türkiye'nin AB üyesi olması, hem Türkiye-Arap ilişkilerine hem Avrupa ile Arap dünyası arasındaki ilişkilere katkı yapar,” diyor ve ekliyor: “ancak, bölgedeki insanların çoğu, AB'nin, Müslüman bir ülke olduğu için Türkiye'ye asla tam üyelik statüsü vermeyeceği görüşünde.”

Beyrut'taki Orta Doğu Carnegie Merkezi'nden Paul Salem'e göre, bölge ülkeleri Türkiye'nin üyeliğinden ziyade, AB ile kendi ikili ilişkileri ile meşgul. Buna karşılık şu saptamayı da yapıyor: “Suriye, Türkiye'nin adaylığının başarı ile sonuçlanması halinde AB ile doğrudan sınır komşusu haline gelecek olması ve bunun kendisine sağlayacağı ekonomik getiriler nedeniyle konuyla yakından ilgileniyor.”

Türkiye'nin Arap komşuları ile ilişkileri tarihten kaynaklanan nedenlerle her zaman çok sıcak olmasa da, AKP'nin iktidara gelmesi ve bölgedeki arabuluculuk çabaları sonucu algılamalar her iki tarafta da değişmeye başladı.

Kahire'de El-Ahram Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden Bashir Abdel: “Türkiye, Avrupa ve Arap dünyası arasında bir köprü olarak görülüyor. Türkiye'nin AB üyesi olması, hem Türkiye-Arap ilişkilerine hem Avrupa ile Arap dünyası arasındaki ilişkilere katkı yapar”.

Kadri Gürsel, Fransa'nın Türkiye'yi hafife alan tavrının soğuk savaş dönemine dayandığı görüşünde. “Fransa, ABD'nin stratejik müttefiki olmayan Libya, Suriye, bir bakıma İsrail ve Kuzey Afrika ülkelerini, etki alanı olarak algıladı. Soğuk savaşın hemen ardından Türkiye'yi ABD'ye bıraktı. Transatlantik kampında görünen Türkiye'nin, Fransa'nın vizyonunda yeri yoktu. 1980'lerde Turgut Özal döneminde Türkiye'nin açılımla birlikte, daha çok ekonomik çıkarlar ön plana çıktı.”

“Haluk Tükel, Amerika karşıtı federalist Avrupa vizyonundan gelen, buna karşın, son derece Amerika yanlısı olan ve NATO'nun askeri kanadına yeniden katılmak isteyen Sarkozy'nin tutarlılıktan yoksun bir politika izlediğini vurguluyor. Tükel'e göre, Fransızlar'ın kafası, ABD'nin yakın müttefiki ve Avrupa'daki Truva Atı olarak gördükleri Türkiye konusunda çok karışık.”

Aslında Birleşmiş Milletler’de, Türkiye’nin oylarının çoğunlukla AB ile aynı istikamette olması, Türkiye’nin dış politikasının ABD’den çok, AB ile uyumlu olduğunu gösteriyor.

Özdem Sanberk, “Fransa, AB yorumlamasında yanlış bir yol izliyor. Duygusal ve ‘kültürcü’ bir yaklaşımdan kurtulup, Türkiye ile Fransa arasında temel bir ayrılık olmadığını, aksine birçok alanda benzerlik olduğunu daha net görmek lazım,” diyor.

1998-2002 döneminde Türkiye’nin Fransa Büyükelçiliği’ni yürüten Sönmez Köksal’a göre: “Gürcistan olaylarından sonra Sarkozy Türkiye’nin bölgedeki önemini giderek daha fazla kavrayacak. Eğer Ankara ile stratejik bir diyalog sağlansaydı, AB’nin ağırlığı daha fazla önem kazanırdı. Akdeniz, Orta Doğu ve Kafkaslar’da Fransa’nın tek bir stratejik müttefiki var: Türkiye. Eğer Fransa, uluslararası ilişkilerde etkin rol oynamak istiyorsa, Türkiye’yi görmezden gelemez, çünkü iki ülkenin çıkarları örtüşüyor.”

AB’nin geleceğine dönük sorgulamaları ve Türkiye’nin var oluş sıkıntıları katılım müzakerelerinin hızını kesti ve süreç kaplumbağa adımlarıyla ilerledi. Ekim 2005’ten bu yana AB müktesebatının 35 başlığından sadece sekizi müzakereye açıldı. Şimdiye kadar kendi iç sorunları ile uğraşan Türkiye ve AB statükoyu kabullendi. Ancak Türkler’e göre, sağlanan bu denge daha fazla devam edemez.

Seyfettin Gürsel’e göre: “Türkiye ve AB zaman kazandı. Müzakereler kâğıt üstünde yürüyor ama bunlar sonuçsuz, bitiş tarihi olmayan müzakereler. Bu uzun süre böyle devam edemez. Çevre gibi, uygulanması ciddi maliyetler gerektiren alanlarda uyum yasaları çıkarılmaya başlandığında, insanlar üyelik perspektifi olmaksızın Türkiye bu maliyeti neden ödesin sorusunu soracak.”

Eurohorizons Danışmanlık şirketinin yöneticisi, Avrupa Birliği uzmanı Dr. Şebnem Karauçak: “Müzakerelerin başlamasıyla, özel sektördeki müşterilerim açısından ihtimaller gerçeğe dönüştü. Türkiye üçüncü ülkelere AB’nin uyguladığı gümrük tarifelerini uyguluyor. AB, Türkiye’nin rakipleri ile Türkiye’nin masada yer almadığı, ancak

sonuçlarını uygulamak zorunda olduğu müzakereler yapıyor. Eğer üyelik perspektifini kaybedersek, Gümrük Birliği'ni yeniden masaya yatırmamız gerekir,” diyor.

Kıbrıs'ın güneyinde yeni bir hükümetin seçilerek, adadaki Rum ve Türk liderleribir araya getiren ikili temasların başlaması, adanın birleşmesine yönelik umutları artırdı. 2004 yılında, Birleşmiş Milletler eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın himayesinde hazırlanan plan, yapılan referandumlarda Türk tarafınca kabul edilmiş ancak Rumlar tarafından reddedilmişti. Sonbaharda, görüşmelerin yeniden başlatılması öngörülüyor.

Başbakan François Fillon, 2008 yılı Mayıs ayında yaptığı Kıbrıs ziyaretinde, *“Ordusu, AB üyesi bir devletin topraklarını işgâl altında tutan bir ülkenin, Avrupa Birliği'ne katılımı düşünülemez,⁶”* demişti. Türkler, Fillon'un toplumlar arası yaklaşmanın memnuniyet verici olduğunu söylemek yerine, Ada'da Türk birliklerinin varlığının kabul edilemez olduğunu vurgulamasını bir kenara yazdı.

Kıbrıs'ta, toplumlar arası görüşmeler kalıcı bir çözümle sonuçlanırsa, Türkiye konusunda tereddüt eden üye ülkelerin varlığına rağmen, Fransa AB içinde yalnız kalabilir.

“Kıbrıs konusunda bir gelişme olması halinde, resmen dondurulan sekiz başlıkta müzakereler başlatılır. Ama Fransa da üyelikle bağlantılı olduğu gerekçesiyle beş başlığı bloke ediyor. Türkiye'nin önümüzdeki dönemde somut ilerlemeler kaydetmesi halinde, Fransa, bu politikasını gerekçelendirmekte daha da zorlanacak,” diyen Şebnem Karauçak'a göre: *“Tüm aday ülkelerin AB içinde bir ağabeyi var. Fransa Türkiye için bu rolü oynayabilir ve Türkiye ile işbirliği, Fransa'ya AB içinde güç katabilirdi. Fransa bu fırsatı kaçırdı.”*

Türkler, Fransız yöneticilerin, Fransız kamuoyunu Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmaya teşvik ederek, durdurulması güç bir 'bomba' yarattığının altını çiziyor.

6 Le Figaro 9 Mayıs 2008 AB'deki Türkiye : Fillon karşı çıkmaya devam ediyor

Çok sesli bir Fransa

Fransız hükümetinin Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik sık sık tekrarladığı karşıt tutum, Türkler tarafından ülkelerine karşı bir 'hınç' olarak algılanıyor. Olumsuz açıklamaların yarattığı etki, her ne kadar kamuoyunun çoğunluğu Türkiye'nin üyeliğine düşmanca yaklaşırsa da, Fransızların Türkiye konusundaki görüşleri arasında nüanslar olduğunu gizliyor.

...nüanslar ve görüş farklılıkları Fransız yöneticilerin kamuoyuna yönelik açıklamalarının gölgesinde kalıyor.

Boğaziçi Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi Profesörü Gün Kut: *"Fransız kamuoyunun Türkiye ile ilgilendiğini sanmıyorum. İstatistikler, Anayasa oylamasında aslında küçük bir oranın Türkiye'nin adaylığını temel alarak oy kullandığını gösteriyor. Ama Türkiye'nin tartışmalar sırasındaki imajı, abartılı bir biçimde, kamuoyu yoklamalarına yansuyandan çok daha önemli etki yarattı,"* diyor.

Cengiz Aktar: *"Fransa tek sesle konuşmuyor. Her ne kadar Sarkozy ile kıyaslandığında Dış İşleri Bakanı Bernard Kouchner hiçbir şey ifade etmese de, Kouchner ve Jean Pierre Jouyet (Avrupa İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı) Elysée'nin (Cumhurbaşkanlığı) politikası ile aynı çizgide olmayanlar safında yer alıyor. Elysée ile Quai d'Orsay (Dış İşleri) arasında derin bir uçurum var,"* ifadesini kullanıyor.

Türkiye'nin adaylığına karşı olan Fransızlar ikiye ayrılıyor: Kategorik olarak karşı olanlar ile Türkiye'nin hala katedeceği mesafe olduğunu düşünen ve üyelik için ona şans tanımaya hazır olanlar.

"Fransızlar'ın çoğu Türkiye'ye karşı, ancak Sarkozy'ye çok bağlı olan ve tavrı değiştiremeyecek kesim sadece %15-20'lik bir orandan ibaret. Bunlar, argümanlarını Türkiye'nin Müslüman olması veya Avrupalı olmamasına dayandırıyor," diyen Seyfettin Gürsel ekliyor: *"bir başka kesim ise, Türkiye'nin demokrasi açığı nedeniyle üyeliğe hazır olmadığını düşünüyor ve üyeliğinin getireceği maliyetten endişe duyuyor."*

Yılın bir bölümünde Paris'te yaşayan Melek Ulagay Taylan, sokaktaki Fransızın bugün Türkiye'ye daha fazla ilgi

duyduğunu gözlemliyor. “Şahsen, Paris’in birçok semtinde eskiye oranla daha iyi karşılanıyorum. Şehir bölünmüş durumda. Muhafazakâr burjuva semtlerinde Sarkozy’i destekleyenler bir tür ırkçı tutum içinde. Oysa daha karma semtlerde ve sokakta, insanlar daha açık bir tavır sergiliyor. Türk olduğumu söylediğimde, aldığım tepkilerin %90’ı olumlu,” saptamasını yapıyor.

Bununla birlikte, bu nüanslar ve görüş farklılıkları Fransız yöneticilerin kamuoyuna yönelik açıklamalarının gölgesinde kalıyor.

Fransız Senatosu’nun, nüfusu, toplam Avrupa nüfusunun %5’ini aşan aday ülkelerin üyeliği için zorunlu referandum öngören Anayasa değişikliği tasarısını reddetmesi, Türk kamuoyuna olumlu sinyaller gönderdi. Birçok senatör, küçük Balkan ülkelere kapıyı açan ancak, Türkiye’nin üyeliğini bloke etme amacı taşıyan bu ‘Türkiye değişikliği’ne şiddetle karşı çıktı.

UMP’den Jacques Blanc: “Dost bir ülke parmakla gösterilmez,” derken, Yeşiller’den Alima Boumédiene-Thiery: “Bu, Türkiye’ye yönelik yakışsız, küçümseyici ve skandal bir düzenlemedir. Türkiye’nin üyeliğine taraf ya da karşı olma hakkımız var, ama bunu iki yüzlü bir metnin arkasına saklama hakkımız yok,” ifadesini kullandı.⁷

“Senato kararı sonrasında, kamuoyunun görüşü biraz değişti. İnsanlar, Fransa’da Sarkozy’nin politikasını paylaşmayan rasyonel kişiler olduğunu farketti,” diyen Şebnem Karauçak ekliyor: “ama bunu Fransa’nın kendilerini reddettiğini düşünen Türklere açıklamak zor. Hemen ‘beni istemeyeni, ben hiç istemem’ şeklinde, savunmacı bir yaklaşım geliyor.”

“İnsanlar, Fransa’da Sarkozy’nin politikasını paylaşmayan rasyonel kişiler olduğunu farketti,” diyen Şebnem Karauçak ekliyor: “ama bunu Fransa’nın kendilerini reddettiğini düşünen Türklere açıklamak zor. Hemen ‘beni istemeyeni, ben hiç istemem’ şeklinde, savunmacı bir yaklaşım geliyor.”

Fransa Ulusal Meclisi nihayet 22 Temmuz 2008’de kurumsal reformu onayladı. Jacques Chirac tarafından getirilen zorunlu referandum ilkesi, Cumhurbaşkanı’na, Senato ve Ulusal Meclis’in beşte üçünün mutabakatının sağlanması halinde, konuyu referandum yerine Parlamento onayına sunma yetkisi veren bir çıkış yolu getirilerek korundu.

⁷ Le Figaro, 24 Haziran 2008 Samuel Potier, Türkiye Avrupa’da: zorunlu referandum yok

Hasarları onarmak

Birçok Türk, Fransa'nın, taahhütleri nedeniyle müzakerelerin askıya alınmasını açıkça istemeyeceği için, Ankara'nın cesaretini kırmayı ve havlu atmasını sağlamayı hedefleyen bir politika izlediği görüşünde. Onlara göre, Türkiye de her zaman tutarlı bir politika izlemiyor ve kendisine karşı olanların ekmeğine yağ sürüyor.

Türklerin duygusal tepkileri, kısa vadede ilişkilerin düzelmesini kolaylaştırmayacak ama AKP'ye yönelik davanın sonuçlanmasından sonra beklenen reform atağının başlatılması, Avrupalılar'ı Türkler'in üyelik için gerekli standartları tutturmakta kararlı olduğuna ikna edecek. Türk hükümeti, geçtiğimiz günlerde, çeşitli alanlarda mevzuatını AB müktesebatı ile uyumlaştırmayı hedefleyen ve bir dizi reform içeren Üçüncü Ulusal Programı'nı açıkladı.

Türk entellektüellerin çoğu, Paris ve Ankara arasındaki ikili ilişkilerde yaşanan hasarın, onarılamaz boyutta olmadığı görüşünde.

Özdem Sanberk: *"Türkler'in zihninde, iki ülkenin ortak tarihi ve kültürel yönleri o kadar önemli ki, Fransa'yı bir numaralı düşman ilân edemeyiz. Ama, bugünkü tutumundan da rahatsızlık duyuyoruz,"* diyor.

Birçok Türk, Fransa'nın, taahhütleri nedeniyle müzakerelerin askıya alınmasını açıkça istemeyeceği için, Ankara'nın cesaretini kırmayı ve havlu atmasını sağlamayı hedefleyen bir politika izlediği görüşünde. Onlara göre, Türkiye de her zaman tutarlı bir politika izlemiyor ve kendisine karşı olanların ekmeğine yağ sürüyor.

İhtiyatlı bir iyimserlik taşıyan Gün Kut: *"İnişler, çıkışlar yaşansa da, ilişkilerimiz sağlam temellere dayandığını kanıtlayacak kadar uzun süreli. Kısa vadede, ciddi sıkıntılar çekildi ve ilişkilerin yeniden toparlanması için zamana ihtiyaç var. Ama uzun vadede durumun düzeleceğini düşünüyorum,"* diyor.

İlişkileri rayına oturtmak için, Fransız yetkililerin acilen etkileyici bir jest yapması gerek.

"Fransa'nın Dönem Başkanlığı'nda iki başlığın müzakereye açılacak olmasına sevinmemek lazım. Bundan daha normal birşey olamaz. Başlıkları açan o olmadığına göre, bu Fransa'nın bir hediyesi değil. Asıl test, 2007 Haziran ayından beri bloke edilen Euro başlığı olacak," diyen Cengiz Aktar ekliyor: *"Aynı şekilde, sistematik olarak resmi belgelerde, katılım*

sözcüğü ile ilgili herşeyin üstünü çizen Brüksel'deki gerillayı da durdurmak lazım,”

Yorumcu Mehmet Altan'a göre, Türkiye, Fransız politikacıları ve kamuoyunu dert etmeden, sadece kendi yolunu izlemeli: *“Türkiye'nin radikal reformlara ihtiyacı var. Eleştirilere kulaklarını tıkamalı ve hedefe varana kadar yoluna devam etmeli. Sarkozy, şu anda iktidarda olan bir politikacı. Ondan önce Chirac ve onun politikası hakimdi. Sarkozy'den sonra da bir başkası olacak. Bu geçici bir engel.”*

Fransa'nın bugünkü yöneticileri, Türkiye hazır olduğunda iktidarda olmayacaklar. Türkler, Avrupa toplumunda, özellikle de gençler düzeyinde öğrenci değişimleri ve tarafların birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlayacak etkinlikler aracılığı ile uygun zemin hazırlamanın önemini vurguluyor.

“Kamuoylarının dönüşümü kritik bir konu ve Türkler bu konuda çaba harcamak zorunda. Mevcut önyargıları kırmak ve Türkiye'yi kozları ve fırsatları ile olduğu kadar olumsuz yönleri ile de daha iyi tanıtmak için bir strateji oluşturulmalı,” diyen Seyfettin Gürsel ekliyor: *“eğer Türkiye değişir, demokratik sorunlarını ve Kürt sorununu çözer, Ermenistan ile iyi ilişkiler kurarsa, -üyelik perspektifi ile çözülebilecek sorunlar- ben iyimserim. Durum değişebilir.”*

Temmuz 2009 - Mart 2010 arasında Fransa'da gerçekleştirilecek Türkiye yılı, modern Türkiye'nin farklı yüzlerini tanıtmak açısından eşsiz bir fırsat sunuyor. Mart 2009'da başlaması gereken ancak Haziran 2009'da yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimleri ile çakışmaması için ertelenen bu etkinlik kapsamında, Fransız yetkililerin girişimi ile yüzlerce sergi, konser ve konferans düzenlenmesi öngörüldü.

“Benim gibi insanların, Fransız siyasetçilere yönelik yapması gerekenler var. Sadece Osmanlı tarihi ile sınırlandırılmadığı takdirde, Türkiye yılı, Türkiye'nin daha iyi tanınması için

İhtiyatlı bir iyimserlik taşıyan Gün Kut: “İnişler, çıkışlar yaşansa da, ilişkilerimiz sağlam temellere dayandığını kanıtlayacak kadar uzun süreli. Kısa vadede, ciddi sıkıntılar çekildi ve ilişkilerin yeniden toparlanması için zamana ihtiyaç var. Ama uzun vadede durumun düzeleceğini düşünüyorum,” diyor.

olanaklar sunabilir,” diyor yazar Nedim Gürsel: “Bugünkü Türkiye’nin, modern yazarları, Avrupalılaştırmış kentleri var. Bu boyutu gösterebilmek gerek.”

Mehmet Altan’a göre, Türkiye, Fransız politikacıları ve kamuoyunu dert etmeden, sadece kendi yolunu izlemeli: “Türkiye’nin radikal reformlara ihtiyacı var. Eleştirilere kulaklarını tıkamalı ve hedefe varana kadar yoluna devam etmeli. Sarkozy, şu anda iktidarda olan bir politikacı. Ondan önce Chirac ve onun politikası hakimdi. Sarkozy’den sonra da bir başkası olacak. Bu geçici bir engel.”

Yaşar Kemal, Orhan Pamuk, Nedim Gürsel, Perihan Mağden ve Ahmet Altan, romanları Fransızcaya çevirilen çağdaş yazarlar arasında yer alıyor.

Mehmet Altan, birçok Türk edebi eserinin Fransızca’ya çevrildiğini ve popüler olduğunu belirtiyor. Yaşar Kemal, Orhan Pamuk, Nedim Gürsel, Perihan Mağden ve Ahmet Altan, romanları Fransızcaya çevirilen çağdaş yazarlar arasında yer alıyor. Türk filmleri de Fransız sinemaseverler ve eleştirmenler tarafından beğeniliyor.

Zeynep Göğüş: “Türkiye’nin Avrupa’daki muadilleri ile aynı düzeyde sanat eserleri, filmler, heykeller yapan çağdaş sanatçıları olduğunu göstermek gerek. Oryantalizmin tehlikeli bir etkisi var ve bu ilişkinin lehine işlemiyor. Türkiye’nin genç ve dinamik tarafını göstermek lazım. Fransa’da önem taşıyan sinema, daha iyi bir araç olarak kullanılmalı.” diyor.

Türkiye şüphesiz, zorlukları atlattığı değil. Müzakereler çetin geçecek. Ama adaylık süreci iyi kötü ilerlemeye devam ediyor. İktidar partisinin kapatılmasına ilişkin girişimden sonra, Türklerin bir çoğu, demokratik reformların hızlandırılması gerektiğini kavradı ki bu da, Avrupa projesine duyulan ilgiyi yeniden canlandırdı. Ağustos 2008’de yapılan bir kamuoyu araştırması, artık Türklerin %66.2’sinin AB üyeliğini desteklediğini gösteriyor.⁸

Türkler Fransa’dan, adaylıklarını aktif bir şekilde desteklemesini beklemiyor. Sadece, Fransa’nın resmi taahhütlerini yerine getirmesini ve müzakerelerin sonucuna ilişkin önyargı taşımayan daha esnek bir tutum benimsemesini umuyorlar.

⁸ Zaman Gazetesi, MetroPOLL tarafından yapılan kamuoyu araştırması, 9 Ağustos 2008

Pekin Baran: “*Derin bir hayal kırıklığı var. Büyük Fransız ulusunun, müzakerelerin başlatılmasına ‘evet’ dedikten bir yıl sonra, ‘siz Avrupalı değilsiniz’ demesinin, yasal veya mantıklı hiçbir gerekçesi yok. Bu pek akılcı değil,*” diyor.

Türkiye 1963’te, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Ankara Anlaşması’nı imzalamıştı. 50 yıldır Avrupa kapısında bekleyen Türkiye’nin, bölgede barış ve güvenliğin işbirliği aracılığı ile korunması arzusundan doğan büyük Avrupa projesine katılma hedefinden vazgeçmeye hiç niyeti yok. Türkiye’nin bu ümidinin Avrupa’ya insan hakları, sosyal dayanışma ve farklılıklara saygıya dayalı insanî ilke ve değerlerini veren Fransa tarafından söndürülmesi trajik olur.

Türkler Fransa’dan, adaylıklarını aktif bir şekilde desteklemesini beklemiyor. Sadece, Fransa’nın resmi taahhütlerini yerine getirmesini ve müzakerelerin sonucuna ilişkin önyargı taşımayan daha esnek bir tutum benimsemesini umuyorlar.

RAPOR ÜZERİNE DR. DOROTHÉE SCHMID'İN YORUMU

Nicole Pope tarafından kaleme alınan bu rapor birçok açıdan özel bir önem taşımaktadır. Bu rapor öncelikle, Türkiye'deki Frankofon kesimin kendisini yakından ilgilendiren bir konu hakkındaki fikirlerini derlemeye yönelik ilk girişimdir: Fransa'daki Türkiye ile ilgili siyasi söylemler, özellikle de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı konusundaki söylemler nelerdir? Rapor ayrıca, bugün Fransa ile Türkiye arasında ortaya çıkan yanlış anlamaların, Fransız günlük politikalarının kısa vadeli koşullarının ötesindeki sebeplerinin ve özünün anlaşılması yönünde bize önemli ipuçları sağlamaktadır. Gerçekten de kendileriyle görüşülen Frankofon aydınlar, derin bir 'anlaşılmama' duygusunu dile getirmektedir. Fransızca dili ve kültürü hakkındaki bilgileri ve bu kültürü sürekli biçimde yaşamaları dolayısıyla, aslında Fransız düşünce ve karar mercii'nin öncelikli muhatabı olabilecek bu aydın kesim, bugün Fransa'ya küsmek üzeredir. Bu rahatsızlık, bu sıkıntı basit, geçici bir keyfiyet olarak nitelendirilemez ve eğer hem resmi düzeyde hem de sivil toplumlar arasında kurulacak yeni bir diyalog bağlamında da Fransız-Türk ikili ilişkilerinin temelleri sağlamlaştırılmak isteniyorsa bu küskünlüğün sebeplerinin ciddiye alınması gerekir.

Kendini ifade edemeyen seçkin tabaka

Frankofon kesim, Türkiye'nin geleneksel seçkin tabakası olarak nitelendirilebilecek kesimi oluşturmaktadır. Bugün, Türk toplumunun tamamı gibi, bu seçkin kesim de Türkiye'nin Avrupa yolunda karşı karşıya olduğu özel geçiş dönemine hassasiyet göstermektedir. Brüksel ile sürdürülen müzakereler, Türkiye içinde mevcut kültürel ve kurumsal gerilimleri ortaya çıkartmakta ve kimi zaman da artırmakta olduğundan Türkiye, kendi gerçeğiyle yüzleştiği bir dönemden geçmektedir. Avrupa sınavı, Türkiye için bir lojistik sınav olduğu kadar bir kimlik sınavıdır da aynı zamanda. Ve kimlik sorunsalı şüphesiz ki şu anda Frankofon kesimin sıkıntısının merkezini oluşturmaktadır ve bu kesim, muhtemelen, bu dönemde dayanılması epey zor olan bir "iki kültürün arasında

kalmışlık” hissini yaşamaktadır. Frankofon kesimin ilk bakışta Avrupalı olduklarını varsayacak olursak, Avrupa kültürüne yakınlıklarının her şeyden önce Fransa’ya yakınlıklarının bir yansıması olduğunu unutmamamız gerekir. Fransa Cumhurbaşkanı, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adanlığını reddettiğini alenen açıkladığında, Türk Frankofonları üç darbeye maruz bıraktı: kendi kimliklerini bulma yolunda bu kesimin kendilerini sorgulamalarına sebep olmak; İdeal Avrupalı hakkında şüpheye kapılmalarına yol açmak ve nihayet, Türkiye’de Frankofon kesim, Fransa ile ve Fransa’nın resmi görüşleri ile hemfikir olmakla suçlanabileceklerinden bu kesimi kendi yurttaşları karşısında iki arada, bir derede, zor bir durumda bırakmak.

Bu üçlü zorluk, Türkiye’nin Frankofon kesimini doğal olarak Fransızlar’ı sorgulamaya sürüklemektedir. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz dönemde Fransa, Türkiye’deki başlıca müttefiklerinin nezdinde kendini temize çıkarmak durumundadır. Gerçekte iletişim ya hiç kurulamıyor, ya da kısıtlı veya yanlış kuruluyor. Bu rapor sayesinde aynı dili konuşmanın gerçek bir iletişim sağlamak için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Frankofon Türkler kanalı, Fransızlar tarafından Türkiye’nin gelişimi hakkında bilgi ve analiz elde etmek için düzenli olarak kullanılmış olsaydı bile, bugün Fransızlar için tek bilgi edinme kanalı değildir ve artık Türk gerçeğinin vazgeçilmez filtresi işlevini görmemektedir. Fransa-Türkiye ilişkisinde, Frankofon kesim artık önemini kaybetmiş, sıradan bir muhatap haline dönüşmüştür, hatta bu kesim Fransa’ya karşı eleştirel ifadeler kullandığında marjinalleştirilmektedir. Ve Frankofon kesimin, bazen aşırı tutkulu bir tonla ifade ettiği varoluşsal sorunlar, Fransız kamuoyunun gözünde her geçen gün daha da önemsizleşmektedir, hâlbuki Fransız kamuoyu bütün karmaşıklığına karşın Türkiye’nin siyasi sorunlarına ilgi gösterebilecek bir kamuoyudur.

Eğer kendimizi Türk tarafının yerine koyarsak, Fransa artık iddia edildiği kadar da yakın bir ülke değildir. Türkiye’nin Frankofon kesimi, artık var olmayan bir Fransa’ya seslenmektedir: De Gaulle döneminin Fransa’sı, bir güç olma iddiasını idealler ve ilkelerle şekillendiren, zamanında maddi imkânları, siyasi ustalığı ve kültürel yansımaları sayesinde dünya dengeleri üzerinde fark yaratabilme gücüne sahip bir Fransa. Fransız siyasi kültürünün küreselleşmenin zorunluluklarına geç uyum göstermesi ve Sarkozy Fransası’nın

reformcu sıçrayışı bundan böyle oyunu değiştirmektedir. Türkiye’de olduğu gibi Fransa’da da artık geleneksel muhataplarını bulamayan Frankofon kesim bugün, bir tür Fransız-Türk sağırlar diyalogunu beslemekle yetinmektedir, bu diyalog da çoğunlukla, dūřmanca olabilen monologların arka arkaya sıralanmasından ibarettir.

Tüm Türkler’in ortak kaygıları

Türkiye’deki Frankofon kesimin kaygıları diğer Türkler’den çok mu farklıdır? Bu raporda toplanan bilgilere göre bu sorunun cevabı ‘hayır’dır. Görüřülen aydınlar, Avrupa Birlięi eşiğinde Türk vatandaşlarının çoğunun paylaştığı kaygıları ifade etmektedir: yükümlölüklerine saygı göstermeyen bir Avrupa/ bir Fransa karşısında haksızlık duygusu; dinleri sebebiyle reddedilme kaygısı; kúltürlerinin anlaşılmadığı ve Türkiye’nin bugün gösterdiği gelişim hızına hak ettiği değerin verilmemesi izlenimi ve sonuç olarak kendisini gerçekten tanımayan ve olumsuz tutumlarının sonuçlarını dūřünmeyen yabancı karar mercilerinin siyasi taktiklerine esir dūřmüř bir Türkiye.

Bu temel kaygılar, Fransa’nın kendilerine “ihamet ettiği” hissine kapılan Frankofon Türk kesimde ikiye katlanmaktadır. Türk davasını ilerletmek için Fransa’ya güveniyorlardı, hâlbuki gerçekleşen beklenenin tam tersidir. Frankofon kesimin teşhisi, özellikle Fransa’nın reddetme sebeplerini incelediklerinde ilginç bir hal almaktadır. Bunlar bir Fransız’ın gözünden incelendiğinde, röportaj yapılan bazı kişilerin Fransız siyasi yaşamı hakkındaki yorumları yaratıcı, ama bazen de uydurma olarak görölmektedir. Fransa’da gitgide karmaşıklaşan bir siyasi gündem bağlamında ve Nicolas Sarkozy’nin seçilmesinden bu yana da her şeyin hızlanması nedeniyle Fransa’da olan bitenlerin anlaşılmasının kolay olmadığı açıktır. Ama neredeyse bir televizyon dizisi misali Fransa’da birkaç kez yaşanan “ateşli Türkiye tartışmaları” vakası son başkanlık seçimlerinden önce patlak vermiştir. Türkiye konusu düzenli bir şekilde ve 2004 Avrupa Birliği seçimlerinden bu yana daha da belirginleşen bir şekilde, Fransız siyasi tartışmalarında gündeme gelmektedir. Bu sorunu açıklamak o kadar da kolay değildir çünkü özellikle sosyolojik yapı ve Fransız siyasi partilerin çoğunun siyasi ve taktik manevraları olmak üzere Fransa iç siyasetinin zorunluluklarını sistematik olarak göz önünde bulundurmamak

gerekmektedir; Fransa’da Türkiye hakkındaki tartışmaların oturduğu temellerin sürekli olarak değiştiğini gözden kaçırmamak gerekir. Fransa Cumhurbaşkanı Türkiye ile ilgili tutumunu tamamen Fransız toplumunun kendine has, dahili bazı etkenler üzerine konumlandırmıştır, ve bu iç etkenler Türkler tarafından bilinmemekte veya yanlış algılanmaktadır. Fransız toplumu içinde bazı gurup ve cemaatlerin güçlenmesi, dinin toplum hayatında yeniden etki kazanması, tehlikede olduğu düşünülen bir toplum ve kimlik modelini savunmak için korumacılık girişimleri; bunun gibi etkenler Fransa’da siyasi idareyi belirleyici parametreler haline gelmiştir. Nicolas Sarkozy geniş çapta paylaşılan bir düşünceyi yüksek sesle ifade ettiğini söylediğinde, kendisine verilecek cevap ne olursa olsun, bu düşünceyi ciddiye almak gerekir. Ve bu düşünceye cevap verirken tüm Fransızlar’a seslenmek gerekmektedir, çünkü zorluklar sadece cumhurbaşkanında yoğunlaşmamaktadır.

Son olarak da Frankofon Türk aydınlarının, Fransız toplumunun ve Fransa politikasının bu derin hareketlerini yorumlamak için, sık sık Türkiye ile Fransa arasında paralellikler olduğu düşüncesine sığındıklarını, bu yaklaşımın ise ancak yanıltıcı olabileceğini vurgulayalım. Fransız-Türk anlaşmazlığının birincil sebebi muhtemelen, bir tarafın diğer tarafı yorumlarken diğerinde kendi yansımından başka bir şeyi görmeyi reddetmesidir, bu yansıma parlak bir yansıma olması veya deformasyona uğramış olması fark etmez. Çünkü Fransa ve Türkiye birbirlerinin yansıması değildir, belki de hiçbir zaman olmamışlardır; Fransa-Türkiye paralelliği üzerinde düşünmek isteniyorsa, yani tekrarlanagelen bildik “ortak ilkeler ve kurumların benzerliği” söyleminin ötesine geçilmek isteniyorsa eğer, bir fotoğrafın pozitifini ile negatifini arasındaki benzerliği imge olarak kullanmak belki daha uygun olacaktır.

Uzun vadeli bir diyalogda Frankofon kesimin rolü

Sonuçta, genel saptama, Fransa ve Türkiye’nin arasında, her iki ülke geliştikçe, iki ülkenin birbirini tanımamasından kaynaklanan, karşılıklı algılama konusunda gitgide derinleşen bir uçurum olduğudur. Eğer her iki taraf da karşılıklı birbirini anlamak konusunda çaba göstermezse, Fransız ve Türkler arasındaki fikir alışverişi, kültürel önyargıların arka arkaya sıralanmasından ibaret

kalacaktır: “Türkler Avrupalı değil, çünkü onlar Türk” gibi; bu arada Fransızlar da kibirlilik ve bilgisizlik arasında gidip gelen bildik tavırlarını sürdürecektir. Eğer “Fransa ve Türkiye arasındaki diyalog, Türklerin fazla Türk olmaları ve Fransızlar’ın da fazla Fransız olmalarından dolayı kurulamamaktadır,” varsayımı kabul edilirse bu dosya rafa kaldırılır ve olay çözümsüzlüğe mahkûm edilir. İki tarafın da hiçbir işine yaramayan bu kolaycı yaklaşımlardan sıyrılmanın zamanı gelmiştir.

Fransız-Türk anlaşmazlığının başka Avrupa-Türk anlaşmazlıklarının simgesi ya da öncülü olup olmadığının saptanması Türkiye’nin geleceği açısından şarttır. Bu göz ardı edilemeyecek bir risktir ve bu yüzden Fransız-Türk diyalogunun yeniden kurulmasının önemi tam da bu noktadadır. Koşullarının ve araçlarının da yenilenmesi gereken bu diyalog, sadece Türkiye’deki Frankofon kesimi değil tüm Fransızlar’ı ve tüm Türkler’i ilgilendirmektedir. Ama Türkiye’deki Frankofon kesim, bu diyalogu şekillendirecek yeni faktörlerin tümünü anlamakla bu konuda çok değerli katkılarda bulunabilir, bu diyalogun yeniden oluşmasını kolaylaştırabilir.

© AÇIK TOPLUM ENSTİTÜSÜ – TÜRKİYE

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde yaşanan iniş çıkışlara rağmen, AB, Türkler'in çoğunluğunun gözünde bir ilham kaynağı ve bir model olmayı sürdürüyor. Son yıllarda Türkiye'deki reformların çoğu, ülkenin modernleşmesi için detaylı bir yol haritası sunan AB'ye üyelik motivasyonu ile gerçekleştirildi.

Türkiye'nin katılımına kamuoyu önünde karşı çıkan Fransız yöneticiler, hem Türkiye'nin tam üyeliğe adaylığını onaylayan AB'nin, hem de diğer üye ülkelerle birlikte taahhüt altına giren Fransa'nın güvenilirliğini zedeliyorlar.

Fransız kültürünün hayranı Türk Frankofonlar, Fransa'nın politikasının yarattığı etkileri analiz ettiler. İzlenimlerini ve hayal kırıklıklarını olduğu kadar, uzun tarihi bir geçmişe sahip iki ülkenin Avrupa projesi ve Türkiye'nin adaylığının başarısı konusunda daha yapıcı bir işbirliğine girmesi yönündeki umutlarını ortaya koydular.